

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у використанні когнітивної методики задля створення словника медичних термінів для студентів-іноземців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Болдирев Н.Н. Когнитивная семантика: курс лекций по английской филологии. – Тамбов: Изд-во Тамб. ун-та, 2000. – 123с.
2. Жаботинская С.А. Концептуальный анализ языка: фреймовые сети // Мова. Збірник наук. праць. – Одеса: Одеський нац. ун-т, 2003. – С.1-26.
3. Жинкин Н.И. Психологические особенности спонтанной речи. – Иностр. яз. в школе, 1956, №4. – С.9.
4. Леонтьев А.А. Речь и общение. – Иностр. языки в школе, 1974. – С.83.
5. Павильонис Р.И. Проблема смысла. Современный логико-философский анализ языка. – М., 1983.
6. Полюжин М.М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення: Монографія. – Ужгород.: Закарпаття. 1999. – 240с.

УДК 378.013 (330)

Є.А. Іванченко

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ “ІНТЕГРАЦІЯ”

У статті проведено аналіз поняття “інтеграція” від моменту його появи в педагогіці до теперішнього часу, розглянуто підходи до цього поняття з боку філософії, механіки та математики, соціології, психології та педагогіки, надано авторське визначення сутності та структури поняття “інтеграція” на основі проведеного аналізу.

The article presents analysis of concept “integration” from moment of it’s appearance in pedagogic till present days; approaches to this concept from philosophy, mechanic and mathematic, sociology, psychology and pedagogic; author determination of essence and structure of concept “integration” on the basis of the conducted analysis.

Постановка проблеми. Інтеграція міжнародної економіки настільки розширилась, що мова йде про світову економіку, найважливішим напрямом якої є мобільність та компетентність кадрів, які неможливі без навичок інтеграції знань, практичних умінь, навичок та досвіду діяльності. В зв’язку з цим перед системою професійної підготовки виникає низка проблем, а саме: забезпечення знання фахівцями іноземних мов; узагальнення стандартів освіти для різних країн світу; забезпечення знання культури та правових норм іншої країни тощо. Саме ці проблеми має враховувати сучасна система освіти. Одночасно, світовий ринок праці диктує свої умови випускникам вищих навчальних закладів, визначаючи тим самим відповідні тенденції в національних системах освіти.

Спробу врахувати інтеграційні процеси світової спільноти в професійній підготовці фахівців галузі економіки та фінансів нами зроблено при побудові системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів. Підґрунтям названої системи є досвід, накопичений педагогічною наукою, щодо дослідження інтегративних процесів у навчанні та вихованні, що природно призводить нас до аналізу поняття “інтеграція” в усіх його аспектах.

Аналіз досліджень і публікацій. Поняття “інтеграція” вперше з’являється у 80-ті роки ХХ століття, приходячи на зміну поняттю “міжпредметні зв’язки”. Педагогічне визначення інтеграції можна знайти у роботах І. Д. Зверєва та В. М. Максимової, які вважають, що інтеграція – це процес створення нерозривно зв’язаного, єдиного, цілого. На їх думку, у навчанні інтеграція здійснюється шляхом злиття в єдиному синтезованому курсі (темі, розділі програми) елементів різних навчальних дисциплін, наукових понять, методів, комплексування основ наук у розкритті міжпредметних проблем. Введення в педагогіку на початку 80-х років ХХ століття понять “інтеграція” та “інтегрований навчальний курс” стає

важливим моментом розвитку інтеграційних процесів в освіті [3]. Розпочалася активна робота із створення інтегрованих програм, курсів тощо. Інтеграція сприяла створенню у тих, хто навчається, глибинних зв'язків між різними знаннями, розширювала їх потенційні можливості.

У 80-х роках ХХ століття відбувається узагальнення і осмислення досвіду інтеграції в педагогіці, про її об'єктивну необхідність, про форми і механізми реалізації, про вплив на структуру педагогічного знання і освіти. Багато авторів у своїх дослідженнях звертаються до цього питання, серед них видатні вчені: В. С. Безрукова, І. Д. Зверев, П. Г. Кулагін, В. Н. Максимова, А. А. Симонова та ін. На думку дослідників, аналіз педагогічної практики, психофізіологічне обґрунтування все більш підтверджує корисність інтеграції.

Особливий інтерес до проблеми інтеграції в цей час не випадковий: соціально-економічні зміни в суспільстві потребують істотної зміни змісту і методів навчання. Ці процеси викликані процесами розвитку наук – їх синтезом і диференціацією.

Найважливішим явищем 90-х років є створення навчально-наукових комплексів, що ґрунтуються на інтеграції науки та освіти в системі неперервної освіти. Вони сприяли розширенню освітніх послуг (у середніх школах), сполученню фундаментальної освіти з гнучкою системою факультативів, дослідною діяльністю. Разом це сприяло формуванню “надпредметних” навичок тих, хто навчався, розвитку критичного мислення, а також вихованню майбутніх молодих дослідників та вчених. Отже, міжпредметні зв'язки поступово витісняються інтегрованими навчальними курсами, які одержують концептуальне обґрунтування в роботах В. Т. Фоменко та його учнів.

Також у 90-ті роки в педагогічних і методичних дослідженнях розвивається тенденція до більш тісних взаємозв'язків суміжних наук у процесі навчання. Педагоги ставлять питання про необхідність інтеграції навчальних предметів у навчанні, роблять спроби обґрунтувати поняття “дидактична інтеграція”. Наприклад, І. Козловська та Я. Собко вважають, що центральна ідея концепції дидактичної інтеграції – можливість побудови моделі навчання на базі одного з профільних загальноосвітніх предметів.

Як зазначає І. М. Козловська, з 90-х років теорія інтеграції в дидактичному аспекті почала активно розвиватися і в Україні за такими напрямками: методологічні проблеми інтеграції (С. У. Гончаренко, О. В. Сергеев), особливості інтегративних процесів у професійно-технічній школі (Р. С. Гуревич), взаємозв'язки інтеграції та диференціації (В. Ф. Моргун), психологічні аспекти інтеграції (Т. І. Яценко, В. А. Семиченко), структурування інтегрованих знань та цілісність змісту природничо-наукової освіти (В. Р. Ільченко, А. В. Степанюк, Б. Є. Будний), професійна орієнтація (Б. О. Федоришин), проблеми розробки інтегрованих курсів (К. Ж. Гуз, В. К. Сидоренко, Я. М. Собко, Н. О. Талалуєва, Л. Б. Лук'янова), інтеграція у ступеневій освіті (Ю. Ц. Жидецький), формування системи знань інтегративними методами (О. І. Джулик), імовірно-статистичні аспекти інтеграції (В. Й. Якиляшек), інтеграція елементів контролю у навчанні (Л. І. Джулай), інтеграція теоретичного та виробничого навчання (Т. Д. Якимович), інтегративне навчання з використанням комп'ютерної техніки у початковій професійній підготовці (Р. М. Собко), формування дидактичних комплексів у професійно-технічній освіті інтегративними засобами (Б. Т. Камінський), інтеграція загальнотехнічних та гуманітарних знань (Л. В. Сліпчишин), використання інтегративно-диференційного підходу до структурування змісту знань (Л. В. Дольнікова) та ін. [5].

Отже, на початок ХХІ століття педагогічна наука накопичила певний досвід щодо вивчення явища інтеграції, її значущості для освіти та практики використання у навчальному процесі (у вигляді інтегрованих курсів, створення навчально-наукових комплексів тощо).

Метою даної статті є аналіз поняття “інтеграція” від моменту його появи в педагогіці до теперішнього часу, вивчення підходів з боку філософії, механіки та математики, соціології, психології та педагогіки, авторське визначення сутності та структури поняття “інтеграція”.

Виклад основного матеріалу. Звернемося до суті явища інтеграції. Слово інтеграція (від лат. *integratio* – відновлення, заповнення, від *integer* – цілий) має два значення. По-перше, це поняття, що позначає стан зв'язності окремих диференційованих частин і функцій системи, організму в ціле. По-друге, це процес зближення і зв'язку яких-небудь частин, елементів, об'єднання їх в єдине ціле, що відбувається разом з процесами їх диференціації. Відповідно інтеграція все більшою мірою визначає інтенсифікацію розвитку тих феноменів, в яких вона здійснюється.

Зауважимо, що термін “інтеграція” був упроваджений в науку у 1857 році англійським вченим Г. Спенсером та означав механічне об'єднання і комбінацію роз'єднаних елементів.

С. О. Шаронова, досліджуючи проблему вимірювання інтеграції, звертається до її математичного трактування й розуміє під інтеграцією математичну конструкцію, яка простирає інтеграл на широкий клас функцій; він також простирає область, в якій ці функції можуть бути виявлені. За умов такого підходу теорія інтеграції складається з двох частин: 1) теорія вимірювального набору та величина вимірювання для цих наборів; 2) теорія вимірюваних функцій та інтеграли для цих функцій.

У Філософському енциклопедичному словнику інтеграція визначається як сторона процесу розвитку, зв'язана з об'єднанням у ціле різномірних частин і елементів. Процеси інтеграції можуть мати місце в межах існуючої системи. В такому разі вони ведуть до піднесення рівня її цілісності та організованості або, якщо виникла нова система з раніше не зв'язаних елементів, окремі частини інтегрованого цілого мають різний ступінь автономії. Зазначимо, що в ролі інтегруючого фактора виступає наукова картина оточуючого світу.

Отже, *філософія* надає інтеграції статус внутрішнього резерву, потенціалу розвитку якоїсь цілісності.

Інтеграція є явищем, що властиве людським спільнотам. Вона супроводжувала їхній розвиток від початку існування людини, виявляючись на різних рівнях суспільної організації – від міжособистісного до міждержавного [6]. Отже, інтеграція як явище, не могла залишитись поза увагою соціологів. Ми також розглянемо це явище з позиції соціології, у зв'язку з тим, що освіта – це один із механізмів входження молодої людини у суспільство, отже, обумовлює інтеграцію індивіда до людської спільноти.

З точки зору соціології інтеграція – це:

- структури та процеси, за допомогою яких відносини між частинами соціальної системи впорядковуються способом, що забезпечує їхнє гармонійне функціонування в системі (Т. Парсонс);
- одночасно процес і стан, які мають тенденцію замінити роздроблені міжнародні відносини, що складаються із незалежних одиниць, новими, більш або менш широкими об'єднаннями (П. Гонідек і Р. Шарвен);
- стан пов'язаності окремих диференційованих частин в ціле, як процес, у результаті якого такий стан досягається, а також як процес входження в систему окремого елемента; завжди свідоме взаємодія (*interaction*) елементів, а не односторонні дії (*action*), тобто злиття (А. Р. Ерліх).

В історичному аспекті первинними були процеси внутрішньої інтеграції (консолідації) спільнот (Л. Угрін), які стали передумовою для зовнішньої (міжнародної та міждержавної) інтеграції.

На думку А. Етзоні, поняття “інтеграція” стосовно суспільства включає в себе цілу низку необхідних та суттєвих елементів, а саме: наявність ефективного контролю за використанням примусових мір впливу; існування єдиного центру, який відповідає за прийняття та виконання рішень; наявність домінуючого центру політичної єдності основної маси політично активного населення [11].

Отже, *соціологи* розглядають інтеграцію стосовно людських спільнот та суспільств; виділяють внутрішню та зовнішню інтеграцію; відзначають, що інтеграція – це *свідоме* взаємодія елементів, що суттєво відрізняє підхід до поняття “інтеграція” науковців галузі

соціологічних наук від вищерозглянутих. Також у своїх дослідженнях соціологи піднімають проблему збереження національної ідентичності у процесі міжнародної та міждержавної інтеграції. Розв'язання цієї проблеми суттєво залежить від людського потенціалу держави, а людський фактор загалом залежить від стану освіти.

Таким чином, ми переходимо до розгляду терміну “інтеграція” педагогами та психологами.

Підґрунтя інтеграції міститься у психологічній схильності людини сприймати світ, як цілісне утворення. Той, хто навчається, – людина цілісна, носій духовного витоку, вільний у своїх виборах пізнання та діяльності. Спрямованість на зовнішній світ знаходиться на високому рівні. Особливо це стосується молодших школярів, у свідомості яких факти, події, деталі залишають сильні враження, тому інтенсивно збагачується життєвий досвід дитини: досвід знань, досвід переживань, досвід відповідної оцінки. С. Гончаренко та Ю. Мальований зазначають, що у дітей досить рано виникає цілісний “образ світу”. Саме в школі цей образ руйнується, розвалюється, цілісність губиться, тому сама предметна система породжує необхідність об'єднання, інтеграції, синтезу [2].

Дослідження психологів В. В. Заботіна, О. Кульчицького, Є. Мілеряна, В. О. Моляко, Ю. Самаріна, А. І. Раєва, Т. Яценко свідчать, що в процесі обробки інформації в мозку утворюються нервові зв'язки-асоціації (нове поняття – нова асоціація), які постійно розширюються і ускладнюються, внаслідок чого формується міжсистемна база понять, створюється міжпредметна структура узагальнених знань.

Визначення інтеграції з боку психології вдало сформульовано М. Г. Іванчук. Дослідниця вважає, що інтеграція – це процес такого усвідомлення суб'єктом будь-яких предметів чи явищ, за якого він не лише констатує на емпіричному рівні їх певні властивості, але й встановлює з одного боку, породжувальну ієрархію між ними, з іншого – типи взаємозв'язків, які при цьому виникають, що дозволяє йому універсально предметно-перетворювально діяти на основі такого мислеосягнення [4].

Таким чином, *психологи* акцентують увагу на наступних моментах: інтеграція природно впливає зі схильності людини сприймати світ цілісно; інтеграція важлива на початковій стадії навчання, тому що природно накладається на життєвий досвід дитини; інтеграція сприяє запам'ятовуванню і відтворенню в пам'яті предметів та явищ у взаємозв'язку один з одним.

Далі питання постає перед педагогічною наукою, як використовувати накопичений досвід у галузі дослідження інтеграції різними науками до процесу навчання та визначитись, що таке інтеграція з точки зору педагогів.

Педагогічна інтеграція (за М. Г. Іванчук) – це доцільно організований зв'язок однотипних частин і елементів змісту, форм і методів навчання в рамках освітньої системи, що веде до саморозвитку особистості [4]. Зауважимо, що педагогічну інтеграцію доцільно розглядати в аспектах навчання та виховання.

Словосполучення “інтеграція навчання” у Педагогічному словнику тлумачиться як відбір та об'єднання навчального матеріалу з різних предметів з метою цілісного, системного й різнобічного вивчення важливих наскрізних тем (тематична інтеграція); це створення інтегрованого змісту навчання – предметів, які об'єднували б в єдине ціле знання з різних галузей.

За останні роки посилилась увага до двох взаємозворотніх тенденцій навчання – диференціації та інтеграції. Під диференціацією розуміється розчленовування, розділення цілого на складові його елементи. Під інтеграцією розуміється процес зближення і зв'язку наук, стан зв'язності окремих частин системи в ціле, а також процес, що веде до такого стану. Вивчення диференційованих навчальних курсів призвело до розрізнених знань, внаслідок чого ті, хто навчається, не сприймають навчальний матеріал цілісно. В результаті цього виникла потреба до поєднання на всіх ступенях освіти двох взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих процесів – інтеграції і диференціації.

Але слід зауважити, що диференціація виступає специфічним механізмом інтеграції: як не парадоксально це звучить, але для того, щоб створити надійну міцну консолідовану цілісність, кожен майбутній елемент цієї цілісності повинен досягти стану зрілості, самоствердитись. Інтеграція навчання не тільки не заперечує проявів тенденцій диференціації, а навпаки, загострює їх.

П. Сікорський розуміє дидактичну інтеграцію як комплекс взаємопов'язаних із диференціацією процесів, які спрямовані на діалектико-методологічне вирішення суперечностей між диференціацією й інтеграцією в освіті; включає в себе погоджену інтеграцію змістових компонентів (внутрішньопродметна і міждисциплінарна інтеграція, взаємозв'язок між циклами диференційованих та інтегрованих дисциплін навчального плану), прийомів, методів і форм навчальної роботи, споріднених професій [9].

Щоб здійснити процес інтеграції, не потрібно синтезувати всі окремі науки, необхідно їх синтезувати тільки в найбільш суттєвих та найбільш загальних проблемах, результатах та узагальненнях. Тотальний рух науки від загального, нерозчленованого уявлення про об'єктивну дійсність до диференціації за допомогою окремих наук, а звідси до їх інтеграції має свій мотив у матеріальній єдності світу [7].

Якщо дотримуватися теорії, що до початку нового століття всі предмети будуть інтегрованими, то, на думку Б. П. Ерднієва, це призведе до зниження загального рівня знань, до неможливості користуватися конкретними методами для вирішення актуальних питань. Це говорить про те, що надмірне застосування інтеграції знань також може мати небажані наслідки.

Таким чином, встановлено, що процеси диференціації та інтеграції навчання тісно пов'язані між собою. Жодним із названих процесів не можна знехтувати при створенні системи професійної освіти, більш за це, обидва процеси мають узгоджуватися між собою, щоб не перейти від однієї крайності до іншої.

Інтеграційні процеси охоплюють всі сфери людської діяльності, але для освіти особливо впливовими є інтеграційні процеси у сфері наукової діяльності, оскільки саме рівень розвитку науки визначає зміст освіти та методи досягнення результатів навчання. Проблеми інтеграції наук і наукових знань досліджували багато вчених (Б. А. Ахлібінський, М. Г. Іванчук, В. Г. Левін, Е. С. Маркарян, А. Д. Урсул, М. Г. Чепіков та ін.).

До проблеми інтеграції наук у своїх дослідженнях звертається М. Г. Іванчук. Під інтеграцією наук авторка розуміє процес і результат побудови такої цілісності, яка створюється синтезуванням наукових знань на основі фундаментальних закономірностей природи й зумовлена відображенням природних зв'язків [4]. Проте, М. Г. Іванчук вважає, що не будь-яке зближення наук, що визначається міжнауковими зв'язками й синтезом знань, приводить до інтеграції, а тільки таке, яке в решті решт формує цілісну систему знань.

М. Г. Чепіков під інтеграцією наук і наукових знань розуміє взаємозв'язок, взаємодію, засіб широкого використання спільних ідей, прийомів роботи, дослідження навколишньої дійсності. За спрямованістю процесів автор виділяє інтеграцію вертикальну (взаємодія кількох наук, що різнопланово вивчають один і той самий об'єкт) й горизонтальну (зв'язок наукових галузей всередині великих комплексів наук), зовнішню (єдність, взаємозв'язок окремих галузей науки) і внутрішню (взаємопроникнення напрямків, яке відбувається в кожній науці).

Вагомий внесок у розвиток інтеграції наук зробив Б. М. Кедров, розробивши рівні ускладнених форм інтеграції наук та виділивши чотири рівні: I – “цементация”; II – “перетин”; III – “серцевинний”; IV – “комплексування”.

Отже, інтеграція наук і наукових знань має важливе значення для розвитку освіти у світі, який зазнає глобалізації. Вчені, які вивчали інтеграцію наук та наукових знань, окрім розробки поняття “інтеграція”, схарактеризували рівні інтеграції, що має важливе значення для подальших досліджень.

Інтеграцію, що здійснюється у навчальному процесі, трактують по-різному, як-от:
- взаємозв'язок змісту, методів та видів навчання (С. І. Архангельський);

- міра впорядкованості, організованості, цілісної освіти; здійснення учнем під керівництвом учителя послідовного переведення повідомлень з однієї навчальної мови на іншу, в процесі якого відбувається засвоєння знань, формування понять, зародження особистих та культурних якостей (О. Я. Данилюк);
- перехід від узгодженого викладання знань до їх глибокої взаємодії (М. М. Берулава, М. І. Махмутов);
- взаємопроникнення, взаємовплив, взаємозв'язок змісту різних навчальних предметів з метою формування у студентів комплексної, діалектично взаємозв'язаної системи наукових знань про навколишній світ або суспільне життя (П. І. Самойленко, А. В. Сергеев);
- процес взаємопроникнення, ущільнення, уніфікації знання, який проявляється завдяки єдності з процесом диференціації, процес, який об'єктивно детермінується взаємопроникненням різних видів і компонентів матеріально-виробничої й суспільно-політичної діяльності людей (І. М. Козловська);
- пріоритетна форма організації змісту освіти, тому що елементи однієї дисципліни взаємопроникають в структуру іншої, внаслідок чого виникає не додавання, не поліпшення якості двох дисциплін, а повністю нова дисципліна зі своїми властивостями (Н. В. Щубелка);
- важлива методологічна категорія, яка спрямована на забезпечення цілісності освітнього процесу, освітніх систем та всієї системи освіти (В. М. Максимова).

Інтеграція стає домінуючою тенденцією завдяки тому, що окремі науки у своєму монодисциплінарному розвитку підіймаються до такого теоретичного рівня, де зв'язки між ними стають внутрішніми необхідними для їх подальшого вдосконалення. Тим самим інтегративні процеси перетворюються на форму реалізації синтезу наукових знань. Якщо інтеграцію можна визначити як системоутворюючу взаємодію різноманітних компонентів наукової діяльності, то процес синтезу охоплює тільки результати наукових досліджень [10].

П. Сікорський виділяє функції дидактичної інтеграції у вищій школі, а саме: формування цілісних знанневих структур у взаємодії загальноосвітніх і професійно орієнтованих навчальних дисциплін; зменшення навчального навантаження студентів у зв'язку з інтеграцією загальнокультурних та суспільних, споріднених професійно орієнтованих дисциплін, економія навчального часу; розвиток абстрактного мислення, узагальнених навичок і вмінь; формування основ наукового світогляду, інтегрованих знань з напрямку підготовки [9].

Аналізуючи такий вплив, варто зауважити, що інтеграційні процеси несуть в собі певний гуманістичний потенціал, який полягає у множинності шляхів здобуття освіти. Мається на увазі, що в освітньому просторі відбувається варіатизація можливостей і умов для становлення і самореалізації особистості. Тому, основним завданням освіти стає допомога у виборі шляхів розвитку, а також у розв'язанні найважливішої світоглядної проблеми – пошуку людиною свого місця в складному світі, що саморозвивається.

Інтеграція впливає на всі процеси, що відбуваються в системі освіти, зокрема, і на становлення особистості. Отже, ми наблизились до виховного аспекту педагогічної інтеграції.

На підставі аналізу значення слова інтеграція можна сказати, що явище інтеграції, з одного боку, характеризує процес формування і розвитку виховного простору, а з іншого боку, результат інтеграції, за своєю сутністю, аналогічний цілям діяльності всієї сучасної системи освіти.

Тлумачення інтеграції з позиції виховання надає Г. І. Батуріна, яка розуміє під інтеграцією створення цілісного навчально-виховного процесу та науково обґрунтованої системи цілеспрямованого керування процесом формування особистості.

Розвиток особистості дитини в колективі здійснюється, з одного боку, у процесі оволодіння ним цінностями колективу, залучення до них, з іншого – у процесі самореалізації особистості дитини в умовах колективної діяльності та спілкування. Ось чому виховання, як

керування процесом розвитку особистості дитини, має здійснюватись через включення його до багатогранного, інтелектуально та емоційно позитивно насиченого життя колективу та через створення в ньому ситуацій, сприятливих до особистісного самовиразу та самоствердження кожного.

На прикладі виховного процесу добре простежуються взаємозворотні тенденції освіти – диференціація та інтеграція. Диференціація виявляється у вигляді індивідуалізації виховного процесу, тобто у врахуванні рівнів фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку студентів, стимулювання активності, розкриття творчої індивідуальності кожного. Інтеграція, в свою чергу, виявляється у безперервності та наступності виховання, тобто перетворенні його на процес, що триває впродовж всього життя, а також у нероздільності навчання та виховання, що полягає в їх поєднанні та підпорядкуванні формуванню гармонійної особистості з цілісними уявленнями про своє місце у світі та суспільстві. Також інтеграція виявляється у зв'язках виховання з життям, трудовою діяльністю, продуктивною працею.

Виховний аспект педагогічної інтеграції є однією із складових соціокультурної інтеграції, яка набула сьогодні особливої актуальності у зв'язку з явищами європейської та євроатлантичної інтеграції. Виховний процес має бути спрямований на формування космополітичної особистості, яка відкрита для світової культури, і, разом з тим, зберігає свою національну ідентичність в умовах глобалізації світової економіки, політики та культури.

Таким чином, навчальний аспект інтеграції створює базу освітнього середовища для професійного зростання, інтелектуального розвитку, а виховний аспект дозволяє емоційно, науково, креативно насичити це середовище, що сукупно буде сприяти формуванню інтелектуальної еліти країни – гармонійно розвинених цілісних особистостей, справжніх професіоналів.

Підсумовуючи вищезазначене та враховуючи всі аспекти розглядуваного поняття, в рамках нашого дослідження визначимо **інтеграцію** як свідоме, доцільне об'єднання та координацію елементів навчально-виховного процесу (які досягли стану зрілості) на гуманістичних засадах із урахуванням процесів глобалізації, що забезпечує цілісність й інформативну ємність знань та гармонійний розвиток особистості того, хто навчається; призводить до якісно нового рівня професійної підготовки майбутніх фахівців. Будемо розрізняти внутрішню та зовнішню інтеграцію. Внутрішню інтеграцію ми пов'язуємо з вивченням предметів, які передбачені Галузевим стандартом вищої освіти, системою навчальних та виробничих практик і виховним процесом у вищих навчальних закладах, а зовнішню – з вимогами внутрішнього та зовнішнього ринків праці до професійних та особистісних якостей здобувачів робочих місць. Внутрішню інтеграцію ми, в свою чергу, будемо поділяти на горизонтальну (тобто інтеграцію всередині дисциплін гуманітарної, природничо-наукової й професійної підготовки) та вертикальну (тобто інтеграцію між дисциплінами гуманітарної, природничо-наукової й професійної підготовки, а також системою практик та виховним процесом) (рис. 1).

Нове покоління науковців, зберігаючи традиції, досліджувало проблеми, які виникли у зв'язку з поширенням та поглибленням інтеграції національних систем освіти до єдиного освітнього простору, а також викликані новим комплексом соціально-економічних потреб, а саме: питання європейської інтеграції (О. В. Алексеєва, В. І. Іванова та ін.); інтеграції знань на основі використання нових інформаційних технологій (Н. В. Василенко, А. М. Ясінський та ін.); проектування освітніх просторів на основі інтеграції (О. Я. Данилюк та ін.); умови використання та забезпечення інтеграції (І. Ю. Кривдина, М. К. Чапаєв та ін.), не залишаючи поза увагою і традиційні напрямки, що склалися за історію дослідження інтеграції, а саме: інтеграція знань при підготовці фахівців за конкретними спеціальностями (М. Р. Арцишевська, Я. М. Кміт, Д. І. Коломієць, О. В. Марущак та ін.; міжпредметні зв'язки (Л. А. Шаповалова та ін.).

Рис. 1. Види інтеграції.

Неможна не погодитись із В. І. Зуєвою, яка вважає, що сьогодні процес інтеграції освіти характеризується розвитком єдиного світового інформаційно-освітнього простору. В цих умовах на міжнародному рівні підписуються угоди про співпрацю в галузі освітніх технологій, розробляються правові аспекти навчання громадян різних країн, розвиваються нетрадиційні форми освіти, виробляються її єдині стандарти тощо. Отже, з одного боку, в освіті інтеграція виявляється процесом і результатом міжкультурної взаємодії фахівців у царині освіти, а з іншого, сконцентрована на розгортанні інтеграційних процесів, сучасна українська освіта “перебуває в пошуках нової стратегії мислення, спрямованої на парадигмальні трансформації в системі знання про людину, суспільство, природу, світ у цілому” [1; 7]. Але, на нашу думку, не можна не враховувати зміни в економічній сфері, які, взагалі кажучи, і викликають зміни в культурній сфері, та, як наслідок, зміни в освіті.

Інтеграції у сфері вищої освіти сприяє Болонська декларація, до якої Україна приєдналась у 2005 році. Декларація заявляє про формування до 2010 року європейського простору вищої освіти, тобто стандартизованої та єдиної системи навчання для підвищення мобільності громадян країн-учасниць, більшої привабливості та конкурентоспроможності загальноєвропейської вищої освіти для студентів та викладачів із інших країн. Названий документ засвідчує масштабність інтеграції, яка надає рівні можливості для студентів різних країн отримати якісну сучасну освіту.

Ми поділяємо думку О. М. Семеног, яка вважає, що в умовах постіндустріального суспільства стає очевидним, що тільки консолідація потенціалу світової освіти і науки здатна забезпечити реальний пріоритет знань як головного ресурсу розвитку людства. Авторка зауважує, що на початку третього тисячоліття, коли процес накопичення знань набуває неперервного характеру, актуалізується *інтеграція*, суть якої – через поглиблення співробітництва у сфері освіти сприяти загальному соціально-економічному прогресу, об’єднанню потенціалів національних освітніх систем, вихованню особистості, яка усвідомлює не лише свою національну і культурну ідентичність, а й сприймає світ у всій його цілісності, розуміє власну відповідальність за його долю і готова конструктивно діяти для його збереження й розвитку [8].

В останні роки набула поширення концепція стійкого розвитку освіти, підґрунтям якої є інтеграція науки, культури й освіти. Так, російська дослідниця М. С. Якушкіна зазначає, що синтез науки та освіти в контексті культури призводить до нової якості освіти.

Освіта ХХІ століття стає соціокультурним феноменом. Висновки авторки ґрунтуються на тому, що наука – це рушійна сила науково-технічного прогресу. Вона впливає на розвиток суспільства через систему освіти. Наука і культура органічно пов'язані: тільки в культурному контексті можна зрозуміти шляхи розвитку науки. Освіта ж надає культурній функції провідну роль у єдності науки і культури.

Висновки. Таким чином, аналіз літературних джерел з проблеми інтеграції виявив її актуальність до цього часу, оскільки інтеграція в освіті є відображенням загальної тенденції до синтезу та інтеграції у політиці, економіці, суспільстві. Поряд з традиційними видами інтеграції (міжпредметна інтеграція; інтеграція теоретичного та виробничого навчання; інтеграція “студент-викладач-адміністрація-батьки”) з'являються нові види інтеграції, а саме: інтеграція наукових знань; інтеграція різних наукових шкіл щодо навчання фахівців; інтеграція знань, практичних умінь і навичок; інтеграція інноваційних та інформаційних технологій в освіту майбутніх фахівців; інтеграція “безкоштовної” освіти для всіх та платної освіти; соціокультурна інтеграція; територіальна інтеграція. Наочно види інтеграції наведено на рис.

Отже, сучасний стан проблеми пов'язаний з історією її розвитку, яка послідовно проходила етапи комплексного навчання, міжпредметних зв'язків, системи інтегрованих курсів, підіймається на рівень інтеграції у системі вищої професійної освіти задля забезпечення формування в майбутнього фахівця цілісної картини світу в усьому різноманітті його зв'язків, входження молодого людини до світової спільноти зі збереженням її національної ідентичності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрущенко В.П. Освіта в пошуку нових стратегій мислення / В.П. Андрущенко // Вища освіта України. – 2003. – № 2. – С. 5-21.
2. Гончаренко С., Мальований Ю. Інтегроване навчання. За і проти / С. Гончаренко, Ю. Мальований // Освіта. – 1994. – 16 лютого. – С. 5.
3. Зверев И.Д., Максимова В.Н. Межпредметные связи в современной школе / И. Д. Зверев, В. Н. Максимова. – М.: Просвещение, 1986. – 160 с.
4. Іванчук М.Г. Психолого-педагогічні основи виховання особистості молодшого школяра в умовах інтегрованого підходу до навчання: дис. ... доктора психол. наук: 19.00.07 / Іванчук Марія Георгіївна. – К., 2005. – 473 с.
5. Козловська І.М. Теоретичні та методичні основи інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Козловська Ірина Михайлівна. – К., 2001. – 464 с.
6. Олех Н. А. Поняття, стадії та чинники міжнародної інтеграції / Н. А. Олех // Нова парадигма. – Вип. 65. – Ч. 1. – 2007. – С. 205-210.
7. Самойленко П.И., Сергеев А. В. Интегративная функция обучения основам наук / П.И. Самойленко, А.В. Сергеев // Специалист. – 1995. – № 5-6. – С. 35-41.
8. Семенов О.М. Система професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (в умовах педагогічного університету): Дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Семенов Олена Миколаївна. – К., 2006. – 560 с.
9. Сікорський П. Наступність модульно-рейтингової і кредитно-модульної технології навчання / П. Сікорський // Вища школа. – 2005. – № 5. – С. 59-70.
10. Урсул А.Д. Интегративно-общенаучные тенденции познания и философия / А.Д. Урсул // Вопросы философии. – 1997. – № 1. – С.115.
11. Etzioni A. The active society / A. Etzioni. – N.Y.: Free-Press, 1968.